

شیرین سخنهای امام سجاد علیه السلام 10 درس از صحیفه سجادیه

از ویژگی های بارز اخلاقی مسلمان، صفت «توکل» است. توکل یعنی اعتماد و اطمینان باطنی در تمامی کارها به خداوند، چنان که در روایتی، برترین اعمال نزد خداوند، توکل به او معرفی شده است...

اعتماد به محبوب

از ویژگی های بارز اخلاقی مسلمان، صفت «توکل» است. توکل یعنی اعتماد و اطمینان باطنی در تمامی کارها به خداوند، چنان که در روایتی، برترین اعمال نزد خداوند، توکل به او معرفی شده است. سید ساجدان و پیشوای توکل کنندگان در صحیفه سجادیه می فرماید:

«بار خدایا! آیا این گونه نیست که تو هر کسی را که به درگاهت، با توکل بر تو از تهی دستی خویش شکایت کند، بی نیاز می گردانی؟». البته نکته دقیقی که آن حضرت در مسئله توکل بدان توجه خاص دارد، «توکل» است؛ یعنی بنده خدا، به غیر پروردگار کریمش اصلاً احساس نیاز و حاجت نداشته باشد: «خداوند! بر محمد و آل او درود فرست و به من صدق و راستی در توکل عنایت فرما، و البته من توکل آنان را که به تو ایمان آورده اند، از تو می خواهم».

آیینه خدا

خداوند، انسان را آفرید و او را جانشین خود در زمین قرار داد تا با شرافت و مقام والایی که به او داد، رفتارش، آیینه کردار خداوند بی همتا باشد.

امام چهارم که اسوه اخلاق و فضیلت است، در صحیفه سجادیه، فروتنانه، آراستگی به خلق و خوی پسندیده و نیز ترک اعمال و رفتار ناشایست را از درگاه الهی طلب می کند: «بار پروردگارا! در من هیچ خصلت عیبناک باقی نگذار، مگر آنکه آن را اصلاح کنی؛ و مرا با هیچ عیبی که بدان سرزنشم کنند رها مساز، مگر آنکه آن را نیکو گردانی؛ و هیچ فضیلتی را در من به طور ناقص رها مکن، مگر آنکه آن را به کمال رسانی».

توفیق فضایل

دست یابی به اخلاق خوب و فضیلت های نفسانی، توفیقی است که از سوی پروردگار مهربان نصیب انسان می شود و تا او نخواهد و اراده نفرماید، عملی نخواهد شد. پس باید افزون بر کوشش در این مسیر، عاجزانه توفیق آن را از خداوند درخواست کرد؛ چنان که سیره امام سجاد علیه السلام این گونه بوده است:

«بار خدایا! بر محمد و آل محمد او درود فرست و مرا بر آن دار تا خیرخواه کسی باشم که با من نیرنگ می بازد؛ و آن کس را که در کار من دغل ورزد، پاداش نیکو دهم؛ و کسی را که از من کناره گیرد، به نیکی پاداش دهم؛ و به آن کس که محروم می سازد، بخشش کنم؛ و به آن کس که از من برد، بپیوندم، و به خلاف آن کسی که غیبت مرا می کند، من از او به نیکی یاد کنم و نیکی را سپاس گزارم و از بدی چشم بپوشم».

هم نشین با یار

پیشوایان دین، همواره پویندگان راه رسیدن به خدا را به ذکر و دوام آن سفارش می کنند و آن را از لوازم اصلی معراج مومنان و مایه نزدیکی دل و جان آنان به پروردگار می دانند؛ زیرا ذکر، در حقیقت نه لقلقه زبان و زحمت تن، بلکه توجه دمادم به حضور خداوند است که موجب همنوایی و یاد همیشگی بنده با معبود حقیقی خویش می گردد.

امام ذاکران، حضرت علی علیه السلام در معنای ذکر می فرماید: «توکل؛ ذکر، هم نشینی با محبوب است». امام سجاد علیه السلام نیز، در صحیفه سجادیه، اهمیت ذکر را گوشزد می کند و به خدای مهربان خطاب می فرماید: «بار خدایا! ای کسی که ذکر و یاد او مایه شرافت ذاکران است... بر محمد و آل او درود فرست و دل ما را به ذکر و یاد خویش مشغول دار».

امام زین العابدین علیه السلام نیز در موارد مختلفی از مناجات های عاشقانه خویش با معبود، دست یابی به چنین مقامی را از درگاه او می طلبد و می فرماید: «پروردگارا! به خرسندی تو و به آنچه نزد توست دست نمی یابم، مگر به فرمان برداری از تو و به فضل و مهربانی تو». «بار خدایا! مرا از هر اندیشه ای که جز طاعت تو باشد باز دار و غرق در طاعت خویش فرما؛ چنان که هیچ چیزی را که تو نمی پسندی نپسندم و چیزی را که از آن ناخشنودی، ناپسند دارم»

سلامت دل

روشن است دلی که خانه خدا شود و در آن جز یاد و ذکر او ننگد، از چه صفا و نورانیته برخوردار می گردد و صاحب آن همواره در خویش، هم نشینی با محبوب را احساس می کند. چنین دلی هرگز به مرضهای قلبی و باطنی مبتلا نخواهد شد. امام سجاد علیه السلام در بخشی از صحیفه سجادیه به این نکته اشاره می فرماید: «بار خدایا! بر محمد و آل او درود فرست و سلامت دلهای ما را در یاد کردن بزرگی خویش قرار ده».

اقسام ذکر امام سجاد

ذکر به سه دسته زبانی، قلبی و ارکانی تقسیم می شود. امام سجاد علیه السلام در صحیفه سجادیه درباره اقسام ذکر چنین می فرماید: «بار خدایا! بر محمد و آل او درود فرست و چنان کن که اگر غفلت مرا دریابد و بی خبری از خویشتن مرا فرا گیرد، یاد تو بیدارم کند.« خداوند! مرا در مورد نعمت هایی که ارزانی ام داشته‌ای فراموش کار قرار مده و از نیکی و احسانت در گرفتاریها غافلم مساز.« خدایا! زبانم را به سپاس گویی، شکر گزاری و به یاد و ستایش به درگاه خویش گویا کن و دلم را برای دریافتن راه های مستقیم دین خود بگشای.&

حیات دل

در فضیلت شگفت انگیز ذکر و یاد الهی، همین بس که امام زین العابدین علیه السلام در مناجات خویش با پروردگار، ذکر را موجب حیات قلبیها و زندگانی دل معرفی می فرماید: «مولای من! دل من به ذکر تو زنده است و آتش غم دردم فقط با مناجات با تو فرو می نشیند.&

توفیق رضایت

رسیدن به رضایت و خشنودی از پروردگار، مقامی بس والاست که تنها با عنایات خاص الهی و توفیق از سوی او می توان بدان دست یافت.

امام زین العابدین علیه السلام نیز در موارد مختلفی از مناجات های عاشقانه خویش با معبود، دست یابی به چنین مقامی را از درگاه او می طلبد و می فرماید: «پروردگارا! به خرسندی تو و به آنچه نزد توست دست نمی یابم، مگر به فرمان برداری از تو و به فضل و مهربانی تو.« مرا از هر اندیشه ای که جز طاعت تو باشد باز دار و غرق در طاعت خویش فرما؛ چنان که هیچ چیزی را که تو نمی پسندی نپسندم و چیزی را که از آن ناخشنودی، ناپسند دارم.« پس چنان نیرویی به من عطا فرما که تو را از من خشنود گرداند و مرا به کاری بگمارد که پسندیده تو و مایه عافیت من باشد.&

والاترین حیا

عفت و حیا، دو ویژگی پسندیده هستند که در عین تنگاتنگی موضوع و مفهوم آنها با یکدیگر، هر کدام سهم به سزایی در پیشرفت روحی و تعالی معنوی انسان دارند. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: «والاترین حیا، حیای تو از خدای متعالی است.« معنای این فرمایش پیامبر صلی الله علیه و آله این است که بزرگی خداوند چنان در دل بنده جای گیرد، که نتواند در محضر او به هیچ کاری که خلاف خشنودی اوست دست بزند.

امام سجاد علیه السلام نیز در صحیفه سجادیه به این فضیلت نفسانی اشاره و آن را از محضر پروردگار درخواست می کند: «بار خدایا! توانگری و حیا و پاک دامنی و راحت و بی نیازی از خلق و صحت و فراخی روزی و آرام و عافیت را یکجا برای من فراهم آور.&

سرمایه محبت

علاقه و محبت، مایه شور و نشاط در حیات آدمیان و عامل شوق و حرارت در روابط اجتماعی و هم دلی های آنان است. حضرت امام سجاد علیه السلام در صحیفه سجادیه به این نکته اشاره می فرماید: «خداوند همه آفریدگان را در مسیر اراده خود راهی کرد و بر طریق مهر و محبت خویش برانگیخت.&

نیز آن حضرت در قسمتی از مناجات عاشقانه خویش با پروردگار می فرماید: «پروردگارا! دیدار تو روشنی دیده من؛ وصال تو، آرزوی دل غم دیده من؛ به سوی تو آمدن، اشتیاق جان من؛ آتش محبت تو، سوزش جگر من؛ و خشنودی و رضای تو، مطلب و مقصود من است.&

تنظیم: گروه دین و اندیشه تبیان